

WYKORZYSTYWANIE PSÓW SŁUŻBOWYCH W FORMACJACH MUNDUROWYCH

THE USE OF SERVICE DOGS IN UNIFORMED SERVICES

HELENA BŁASZCZYK¹

ABSTRACT

The aim of the article is to raise the level of knowledge about the use of dogs by uniformed services. The thesis is that dogs significantly increase the efficiency of services working for the security of citizens and allow to raise its level. To prove the validity of this claim, the author characterizes patterns of breeds of dogs used for work in services as well as discusses three main categories of service dogs: defenders, guardians and trackers, along with their tasks. Factors and elements of training having an impact on the effectiveness of dogs' work are also indicated. In conclusion, the author gives examples of other uses of dogs to help people. This allows to prove the thesis put forward at the beginning of the article and also to draw attention to the great responsibility of man working with a dog since the animal's behavior and its proper preparation for service depends on people.

KEYWORDS

service dogs, uniformed services, patterns of breeds of dogs

¹ Lic. Helena Błaszczuk, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie; correspondence address: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków, Poland

ABSTRAKT

Celem artykułu jest podniesienie stanu wiedzy na temat wykorzystania psów przez formacje mundurowe. Teza postawiona w publikacji mówi, że psy znacznie podnoszą efektywność pracy służb działających na rzecz bezpieczeństwa obywateli i pozwalają podnieść jego poziom. Autorka, by udowodnić słuszność tego twierdzenia, charakteryzuje wzorce ras psów wykorzystywanych do prac w służbach, a także omawia trzy główne kategorie psów służbowych: obrońców, stróżów i tropicieli, wraz z ich zadaniami. Wskazane zostaje również, jakie czynniki i elementy szkolenia mają wpływ na efektywność pracy psów. Na zakończenie autorka podaje przykłady innego wykorzystania psów do pomocy człowiekowi. Pozwala to udowodnić tezę postawioną na początku artykułu, a ponadto zwrócić uwagę na ogromną odpowiedzialność człowieka w pracy z psem. Od ludzi bowiem zależy zachowanie zwierzęcia i odpowiednie przygotowanie go do służby.

SŁOWA KLUCZOWE

psy służbowe, formacje mundurowe, wzorce ras psów

WSTĘP

Telewizyjne seriale i filmy, zwłaszcza o tematyce kryminalnej, często posługują się motywem wykorzystania psów do ścigania przestępców lub ochrony obszarów i obiektów. Prowadzi to nierzadko do powstania wielu mitów dotyczących pracy funkcjonariuszy służb mundurowych z psem. Artykuł ma na celu poprawić stan wiedzy na temat wykorzystania psów przez służby mundurowe². Przedstawione zostaną zatem wzorce ras psów wykorzystywanych do prac na rzecz bezpieczeństwa, a także kategorie i zadania psów służbowych. Autorka omówi pokrótce, jakie czynniki i elementy szkolenia mają wpływ na efektywność psów oraz wskaże przykłady innego wykorzystania psów do pracy i pomocy człowiekowi. Pozwoli to udowodnić tezę, że psy znacznie przyczyniają się do efektywności zadań wykonywanych przez służby mundurowe.

² Artykuł jest skróconą i opracowaną wersją pracy licencjackiej autorki pt. *Wykorzystywanie psów w zabezpieczeniu obszarów i obiektów*, napisanej pod kierunkiem dra inż. Pawła Pajorskiego na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.

CHARAKTERYSTYKA WZORCÓW RAS PSÓW

Mimo że na świecie jest około czterysta ras psów, większość z nich nie jest w stanie spełnić wymogów dla psów obronnych, tropiących i stróżujących. Powinny one bowiem wykazywać cechy, takie jak: posłuszeństwo wobec opiekuna, czujność, waleczność i niezłomność, oraz mieć odpowiednią budowę ciała, szybkość i siłę. Pies służący w jednostkach zajmujących się wykrywaniem substancji czy śladów zapachowych powinien z kolei mieć niezwykle czuły węch oraz dobrze zapamiętywać i rozróżniać zapachy.

Błędnym założeniem jest to, że w służbach mogą pracować tylko te psy, które posiadają rodowód. Potwierdzono, że mieszańce ras są mniej podatne na choroby, są odporniejsze, mądrzejsze oraz żywotniejsze. Takie psy muszą jednak przejść odpowiednie testy. Jeżeli zakończą się one pomyślnie, zwierzę może rozpocząć kurs i szkolenie uprawniające go do zastania psem obronnym.

Rasy wykorzystywane w Polsce do celów obronnych i tropiących można podzielić na trzy grupy, w zależności od ich pochodzenia i zdolności. Są to psy: pasterskie, molosowate i teriery. Pierwsza grupa wywodzi się od psów, których zadaniem było pilnowanie i ochrona stad. Ze względu na powierzone im zadania psy te same musiały podejmować pewne decyzje, które zazwyczaj leżą w gestii człowieka. Wędrowały za stadem, śpiąc i jedząc tam, gdzie ono. Strzegły też stada przed dzikimi zwierzętami oraz przed kłusownikami.

Ze względu na styl pracy psy pasterskie są samodzielne, trudne do opanowania, nie przywiązują się do człowieka tak mocno jak inne rasy, łatwo dominują, przejmują kontrolę w sytuacjach kryzysowych³ oraz mają trudny temperament.

Następna kategoria psów wywodzi się od ras wykorzystywanych do celów bojowo-obronnych. Są nimi m.in. psy molosowate, sznaucery i pinczery. Ich charakterystyczną cechą jest masywność, duża postura oraz groźny wygląd. Dziś jednak zmniejszył się nacisk na te cechy, cenione są za to posłuszeństwo, czujność i inteligencja. Psy z tej grupy ze względu na wykonywane zadania cechują się większą agresywnością. Szkoli się je do walk z napastnikami oraz do ochrony właściciela. Szkolenie przeprowadza się w specjalistycznych ośrodkach, trwa ono około czterdziestu godzin. Warunkiem przystąpienia do niego jest okazanie dyplomu PT 1⁴.

³ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Psy w służbie człowieka*, Wrocław 2003, s. 105.

⁴ Pies towarzysz kategorii pierwszej, certyfikat wydaje Związek Kynologiczny w Polsce.

Do ostatniej z grup należą psy myśliwskie. Dawniej wykorzystywane były do wypłaszania i przynoszenia zwierzyny lub pomocy w polowaniu. Dzisiaj cenione są za czujność. Ich głównym zadaniem jest stróżowanie i wszczynanie alarmu, kiedy na teren chroniony wkroczy osoba nieuprawniona. Mimo mniejszych rozmiarów można je wykorzystywać również do ochrony człowieka. Ze względu na czulszy zmysł powonienia świetnie nadają się do wykrywania materiałów niebezpiecznych, nielegalnych lub wybuchowych.

Jak już wspomniano, psy nie muszą posiadać rodowodu, jednak autorka przedstawi idealne wzorce ras psów wykorzystywanych do celów wymienionych powyżej. Wzorce te zostały zatwierdzone i ustanowione przez Związek Kynologiczny w Polsce. Należy pamiętać, że jest to opis cech idealnych, dlatego zostaną również przedstawione i omówione najczęstsze odstępstwa.

OWCZAREK NIEMIECKI

Najpopularniejszym i najwszechstronniejszym psem jest owczarek niemiecki. Wykorzystywany jest przez policję, wojsko, służbę więzienną i straż graniczną.

Początki historii tej rasy sięgają XIX wieku, gdy wzrastała przestępczość w Europie Środkowej. Ludzie podjęli próbę zmniejszenia dalszego wzrostu aktów łamania prawa, szkoląc psy służbowe i wykorzystując je do walki z tym zjawiskiem⁵. Jedną z pierwszych ras wychodowanych wówczas w celach policyjnych był owczarek niemiecki. Jak sama nazwa wskazuje, hodowlę rozpoczęto w Niemczech. Poprzez selekcję osobników starano się stworzyć psa idealnego.

Selekcjonowanie rozpoczęto w 1872 roku, ale to nie dało pożądanых skutków w oczekiwanym czasie. Dlatego hodowcy z całych Niemiec zorganizowali się i w 1881 roku utworzyli klub „Phylox”, w ramach którego razem pracowali nad ujednoczeniem wzoru owczarka niemieckiego. Dzięki ich staraniom w roku 1899 „Związek Kynologiczny przyjął i zaakceptował wzorce rasy owczarka niemieckiego”⁶.

Na przestrzeni lat opis rasy był nieznacznie modyfikowany, od 2010 roku brzmi zaś następująco: „Owczarek niemiecki musi być zrównoważony, pewny siebie, oddany właścicielowi, łagodny (o ile nie zostanie sprowokowany), czujny i łatwy do wyszkolenia. Cechy te, połączone z odwagą, ciętością

⁵ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia i sposób użytkowania psów*, Wrocław 2005, s. 215.

⁶ Wzorzec FCI nr 166, *Owczarek niemiecki*, 23.12.2010/EN.

i twardością charakteru czynią z niego dobrego psa do towarzystwa, obrońcę, stróża, psa policyjnego i pasterskiego⁷.

Początkowo owczarka niemieckiego wykorzystywano głównie w roli stróża stad pasących się na polach, ale po pewnym czasie człowiek dostrzegł w nim cechy przydatne dla służb mundurowych. Swoją wszechstronność owczarek niemiecki zawdzięcza niezwyklej budowie ciała: ergonomicznym w kształcie, silnym nogom, umięśnionej sylwetce i niezwykle proporcjonalnym kątowaniu kończyn. Wszystkie te składowe wpływają na wytrzymałość i kondycję psa, wyjątkowo wysokie u tej rasy. Cechy fizyczne owczarka doskonale łączą się z charakterem. Jego zapał wraz z inteligencją sprawiają, że łatwo go wyszkolić oraz prowadzić, dlatego też świetnie nadaje się do pracy z przewodnikiem. Z łatwością przywiązuje się do właściciela, co skutkuje wiernością i posłuszeństwem. Ze względu na wszechstronność pies może być wykorzystany do bardzo wielu zadań zleconych mu przez człowieka. Cechuje się wysoko rozwiniętą inteligencją, czułym słuchem oraz węchem. Ponadto owczarek niemiecki doskonale rozumie otoczenie i adaptuje się do nowych warunków w razie zmian.

Owczarki niemieckie pracują we wszystkich służbach mundurowych. Po wyszkoleniu potrafią wyszukiwać narkotyki, materiały wybuchowe, tropić, chronić, walczyć, poszukiwać ciał, a także prowadzić osoby niewidome. Wbrew stereotypowej opinii o ich agresywności owczarki są „zrównoważone emocjonalnie, pewne siebie, czujne, stanowcze, niezłomne, posłuszne, lojalne”⁸, a przede wszystkim posiadają silny instynkt ochronny. Ze względu na wyżej wymienione cechy owczarek niemiecki jest najpopularniejszym i najczęściej wykorzystywanym psem do zadań związanych z ochroną i obroną, w tym obszarów i obiektów.

Większość szczeniąt nie odchodzi od wzorca zatwierdzonego przez Związek Kynologiczny, ale bez odpowiedniej tresury ujawnia się ich silny charakter i temperament. Wtedy przewodnik może mieć do czynienia z bezprawnymi atakami agresji, np. w stosunku do innych psów. Ponadto bez odpowiedniej dawki ruchu psy te stają się nadpobudliwe i uciążliwe dla swojego opiekuna. Najczęstszymi odstępstwami od wzorców są psy o niewystarczającej pewności siebie, bojaźliwe, nadpobudliwe, lękliwe i nerwowe. W tych przypadkach często dochodzi do wybuchów agresji związanych

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

z wyżej wymienionymi wadami, które dyskwalifikują psa w kontekście pracy w jakichkolwiek służbach.

ROTTWEILER

Kolejną rasą użytkową jest rottweiler. Wywodzi się ona od celtyckich psów obronnych. Historia rottweilerów sięga czasów legionów rzymskich, „służyły one z jedenastą legią Klaudiusza Augusta”⁹, aż w 76 roku dotarły na tereny dzisiejszej Bawarii. Krzyżowały się tam z lokalnymi gatunkami psów do końca XIX wieku. Bawarczycy wykorzystywali je do zaganiań stad oraz pilnowania dobytku przed złodziejami.

Pierwszy szkic wzorca rasy powstał w roku 1901, a sześć lat później założono pierwszy klub zajmujący się selekcją i udoskonalaniem cech użytkowych rottweilerów. Jako jedna z ras uważanych za policyjną, rottweilery musiały wykazywać się chęcią do walki i zaciekłością. Starano się wyeliminować z puli genetycznej osobniki lękliwe i nerwowe, przez co rasie groziło wręcz wymarcie.

Podczas I i II wojny światowej rottweilery „pełniły rolę zwiadowczą oraz kurierską”¹⁰. W Polsce pojawiły się w 1919 roku i zostały wykorzystane przez Szkołę Oficerską Wojsk Telegraficznych do celów meldunkowych. Po II wojnie światowej „Polacy zaczęli przysparzać rotwailery porzucone przez wojska okupanckie podczas ucieczki”¹¹.

Są to średniej wielkości psy, uważane za silne, sprawne oraz wytrzymałe. Ich postura świadczy o zaciętości, czujności i gotowości zmierzenia się z zagrożeniami w otoczeniu. Według Związku Kynologicznego „rottweiler jest przyjaznego i miłego usposobienia, bardzo przywiązany, pokorny, posłuszny i chętny do pracy. Jego wygląd cechuje naturalność, jego zachowanie jest pewne siebie, opanowane i nieustraszone. Na swoje otoczenie reaguje z wielką uwagą i zarazem spokojem”¹².

Obecnie powszechnie wykorzystywany jest w wojsku, policji i służbie więziennej. Doskonale sprawuje się jako obrońca i stróż, nieufny wobec obcych, ale oddany opiekunowi, zapewnia doskonałą ochronę osobistą przewodnikowi.

⁹ J. Kuźniewicz, *Psy pracujące w służbach mundurowych*, Nowa Ruda 2016, s. 239.

¹⁰ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 206.

¹¹ J. Kuźniewicz, *Psy pracujące...*, op. cit., s. 240.

¹² Wzorzec FCI nr 147, *Rottweiler*, 17.09.2018 / PL.

Chociaż większość osobników tej rasy nie oddala się zbyt od wzorca, to należy pamiętać, że bez odpowiedniej tresury wszystkie pozytywne cechy tego psa mogą stwarzać sytuacje niebezpieczne dla ludzi i zwierząt w jego otoczeniu. Nietresowany rottweiler staje się napastliwy, nadmiernie agresywny i dominujący. Zgodnie z jego naturą intruzi nie są mile widziani na pilnowanym przez niego terenie, a przy źle wytresowanym osobniku może dojść do nadmiernej agresji, a w konsekwencji do śmierci osób wdzierających się na obiekt chroniony.

Rottweilery należą do ras samodzielnych. Doskonale dają sobie radę bez przewodnika, szybko podejmują samodzielne decyzje i potrafią stanąć w obronie opiekuna. Wiąże się to z silnym charakterem, który źle ukierunkowany może spowodować chęć dominacji psa nad właścicielem. Taki konflikt może negatywnie wpłynąć na więź między nimi, zdarza się również, że zaufania nie da się już odbudować.

Najczęstszą wadą występującą u tej grupy psów jest słaby charakter związany z ostrożnością pozorną, czyli reagowaniem przez psa agresją na wszystko, co jest mu nieznanne. Wiąże się to również z ospałością, delikatnością, wrażliwością i brakiem wytrwałości. Takie osobniki nie nadają się do celów obronnych. Niezwykle trudno je zmotywować, tracą chęci do kontynuowania pracy lub szkolenia¹³. Ociążałe psy mogą zbyt późno zareagować na sytuację zagrażającą życiu lub zdrowiu opiekuna albo nie zrobić tego wcale.

DOBERMAN

Kolejną rasą użytkową jest doberman. Nazwa psa pochodzi od nazwiska człowieka, który zapoczątkował jej istnienie. Fryderyk Dobermann rozpoczął hodowlę poprzez mieszanie pinczera gładkowłosego z rottweilerem, w późniejszych etapach dołączył jeszcze cztery inne rasy. Tak powstała odrębna rasa, która w 1910 roku została zarejestrowana w Międzynarodowym Związku Kynologicznym. Pies ten należy do kategorii psów średnich. W kłębie powinien mieć od „68 cm do 72 cm, natomiast suki są z natury mniejsze, mają od 63 cm do 68 cm”¹⁴.

Z natury doberman powinien być psem łagodnym i opanowanym. „Pożądanym jest średnio pobudliwy temperament i średnia doza ostrości (czujności). Wymagany jest dobry kontakt z właścicielem i średni stopień pobudliwości. Doberman jest łatwy do ułożenia, lubi pracować, i powinien wykazywać

¹³ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 247.

¹⁴ Wzorzec FCI nr 143, *Doberman*, 14.02.1994 / GB.

zdolność do pracy, odwagę i twardość”¹⁵. Doberman jako pies służbowy wykazuje się stanowczością, odwagą, pewnością siebie, szybkim przyswajaniem wiedzy i zaciętością na polu walki. Nie jest to jednak pies dla osób niedoświadczonych, w jego naturze leży bowiem dominacja i duma. Dojrzewające osobniki w wieku od 4 do 5 miesięcy poprzez agresywną postawę (warcząc i szczerząc kły) próbują przejąć pozycję dominującego osobnika w stadzie. Brak odpowiedniego prowadzenia skutkuje nieposłuszeństwem ze strony psa. Z właściwie postępującym opiekunem dobermany są uległe, bezgranicznie oddane, inteligentne, czujne i odważne. Należy pamiętać, że tak jak rottweilery nie są przyjaźnie nastawione do intruzów.

Najczęściej spotykane są w wojsku i policji w Stanach Zjednoczonych, Japonii czy Korei Południowej¹⁶. Większość dobermanów wykazuje wady takie jak: nerwowość, bojaźliwość, brak zaciętości, brak pewności siebie, które doprowadzają do aktów agresji i napadów lękowych. Są też osobniki, które wyróżniają się zbyt dużymi pokładami agresji, pewności siebie i trudnym temperamentem. Wychowywanie i prowadzenie takiego psa jest dużym wyzwaniem.

OWCZAREK KAUKASKI

Owczarka kaukaskiego wykorzystuje się częściej do stróżowania niż do obrony właściciela. Psy pochodzące z tej linii odznaczają się czujnością, stanowczością, inteligencją, samodzielnością i siłą. Początkowo rasa ta była wykorzystywana do strzeżenia stad przed wilkami, dlatego owczarki kaukaskie opracowały strategię walki z przeciwnikiem. Nie okrążały bezmyślnie stada, tylko patrolowały okolicę ze wzniesienia, tak by móc objąć wzrokiem całe stado. Kiedy wilk decydował się na atak, pies podejmował interwencję, walcząc niedaleko stada. Jego główną strategią było nieoddalanie się od terenu chronionego i pilnowanie, aby żadne zwierzę nie oddzieliło się od grupy.

Człowiek nie ingerował w działania owczarków kaukaskich, dlatego nie są one tak mocno przywiązane do przewodnika jak inne rasy. Zgodnie z założeniami hodowców posiadają bardzo silny instynkt terytorialny. Z tego powodu nadają się idealnie do roli stróżów. Budowa ciała również jest jednym z ich atutów. Zgodnie ze wzorcem „owczarek kaukaski jest psem

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 247.

harmonijnie zbudowanym, silnym, o mocnym kośćcu i umięśnieniu, w formie trochę prostokątnym¹⁷.

Ich gęste futro zapewnia im ciepło nawet w niskich temperaturach. Rasa ta znana jest z adaptacji do niekorzystnych warunków atmosferycznych, najlepiej radzi sobie poza terenami miejskimi. Wojsko często używa ich do pilnowania jednostek wojskowych, gdyż doskonale sprawdzają się w roli stróża na dużych terenach.

Owczarek kaukaski to „pies pewny siebie, opanowany, nieustraszony i niezależny. Jest oddany właścicielowi i doskonale pełni obowiązki stróża”¹⁸. Ze względu na trudności w kształtowaniu i prowadzeniu tych psów polecane są one tylko stanowczym i doświadczonym przewodnikom. Tresura powinna zacząć się od lat szczenięcych, aby wykształcić u psa dużą odporność na stres. Ponadto powinien on mieć stały i częsty kontakt z opiekunem, tak aby wytworzyła się między nimi zdrowa, oparta na hierarchii więź. Jakikolwiek słabości lub wątpliwości przewodnika będą odbierane przez psa jako uległość i zmiana w hierarchii, dlatego ta rasa nie jest łatwa do podporządkowania.

Owczarki kaukaskie nie najlepiej radzą sobie w zurbanizowanym środowisku. Wiele z nich posiada silną chęć dominacji oraz silny instynkt terytorialny, przez co często mają agresywną postawę wobec innych psów i ludzi. Zdarzają się również osobniki nadmiernie lękliwe i niepewne siebie, skłonne do ostrożności pozornej. Źle prowadzone owczarki mogą nawet zaatakować właściciela, nie są dobrymi psami obronnymi. Natomiast w roli stróża sprawdzają się doskonale, są niezwykle uzdolnionymi wartownikami. Niestety są jedną z ras, u których występuje dziedziczna dysplazja stawów biodrowych. Choroba ta natychmiast wyklucza psa z pełnienia przez niego obowiązków.

OWCZAREK FRANCUSKI BEAUCERON

Wszystkie wyżej wymienione rasy psów służą do ochrony, obrony lub stróżowania, natomiast owczarek francuski beauceron należy do kategorii psów tropiących. Jego opis znaleziono już na jednym z manuskryptów z 1578 roku. Rasa ta wywodzi się od regionu Beauce niedaleko Paryża. Tamtejsi wieśniacy wykorzystywali owczarki francuskie do pilnowania żywego inwentarza i do

¹⁷ Wzorzec FCI nr 328, *Owczarek kaukaski*, 02.03.2011/EN.

¹⁸ *Ibidem*.

polowań na dziki. Psy te są dość wszechstronne. Dzisiaj pracują jako stróże, obrońcy, tropiciele oraz przewodnicy¹⁹.

Okaz owczarka zgodny ze wzorcem powinien być „duży, masywny, silny, dobrze zbudowany i umięśniony, odporny, ale nie ociężały”²⁰. Z charakteru pies ma być „bezpośredni i pewny siebie. Wyraz łagodny, nigdy nie wystraszony ani smutny. Temperament *beaucerona* ma być łagodny i nieustraszony”²¹. Psy tej rasy są niezwykle inteligentne, spokojne, w sytuacjach zagrożenia nie reagują z nadmierną agresją. Są nieufne wobec obcych i opiekuńcze w stosunku do osób słabszych czy dzieci. Nie przejawiają chęci dominacji, są z natury bezkonfliktowe. Po zapewnieniu im odpowiedniej dawki ruchu, stają się zrównoważone i podatne na tresurę²².

Przewodnik owczarka francuskiego musi cechować się dużą cierpliwością, sumiennością oraz zrozumieniem zachowań tej rasy. Pies silnie przywiązuje się do właściciela i gotowy jest do jego ochrony. Pomimo wrodzonej gotowości do obrony i tego, że rasa pozbawiona jest typowych agresywnych zachowań, pies ten nie jest uważny za łagodnego. Najczęstszymi odstępstwami od wzorca są osobniki nadmiernie aktywne, krnąbrne, uparte, nieobliczalne, a nawet agresywne. W ich naturze nie ma naturalnych skłonności do walk, dlatego trzeba poddać takiego psa specjalnym szkoleniom. Ponadto niektóre owczarki francuskie mają problem z podporządkowaniem się przewodnikowi. Mimo to są łatwe w pielęgnacji i odporne na złe warunki atmosferyczne. Nadają się doskonale jako psy tropiące²³.

COCKER SPANIEL

Cocker spaniel to rasa stosunkowo od niedawna wykorzystywana do poszukiwania materiałów wybuchowych, narkotyków czy wyrobów tytoniowych. Czuły węch, instynkt myśliwski oraz chęć tych psów do pracy z człowiekiem została szybko doceniona przez służby graniczne, policję i firmy ochroniarskie. Podczas przeszukiwań jako jedne z nielicznych psów cocker spaniele szukają tropów w powietrzu, a nie na ziemi. Ponieważ są to psy niewielkich rozmiarów, dużo lepiej radzą sobie z przeszukaniem na niewielkich przestrzeniach, w pojazdach czy na zatłoczonych halach. Wytrwałe, zwinne,

¹⁹ M. Nowicka, A. Boczula, *Psy obronne*, Warszawa 1998, s. 56.

²⁰ Wzorzec FCI nr 44, *Owczarek francuski beauceron*, 09.11.2006.

²¹ Ibidem.

²² J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Psy w służbie...*, op. cit., s. 120.

²³ M. Nowicka, A. Boczula, *Psy obronne*, op. cit., s. 57.

energiczne, z większą szybkością przeszukują przeznaczony im obszar niż inne rasy. Ze względu na wrodzone predyspozycje do poszukiwań dużo chętniej niż inne rasy wyszukują np. zakazane substancje lub niebezpieczne materiały.

Psy te szkolone są w wyszukiwaniu tropów, mimo to da się zauważyć, że częściej działają instynktownie, co nierzadko wpływa pozytywnie na wynik poszukiwań. Słuchając instynktów, są szybsze, skuteczniejsze i bardziej skore do kontynuowania pracy niż inne psy. Nie boją się wody, więc praca w pobliżu zbiornika wodnego nie stanowi dla nich problemu. Cocker spaniel to „wesoły, mocnej budowy pies myśliwski, harmonijny, zwarty”²⁴. Zawsze pozostaje czujny, pracowity, żywiołowy, skory do pracy i zabaw.

Można wyróżnić cocker spaniele angielskie i cocker spaniele amerykańskie. Różnią się one budową czaszki, rozmiarem i temperamentem. Amerykański cocker jest mniejszy i bardziej „opanowany, bez śladu lękliwości”²⁵. Natomiast angielski cocker jest zwawy, i ruchliwy, a „zawsze wesoło noszony ogon obrazuje radosny charakter psa, szczególnie, kiedy pracuje. [Jest też] łagodny i przywiązany, pełen życia i wigoru”²⁶.

Jako że cocker spaniele wywodzą się od psów myśliwskich, odziedziczyły po nich również niektóre negatywne cechy, np. upór, nieposłuszeństwo, brak chęci do podporządkowania się regułom i zasadom. Są cenione w służbach za węch, jednak stanowią wyzwanie dla przewodnika, który musi wykazać się sprytem, sumiennością, cierpliwością i stoickim spokojem, kiedy pies będzie próbował wykpić się ze szkolenia²⁷.

KATEGORIE I ZADANIA PSÓW SŁUŻBOWYCH

Każda z omówionych wyżej ras ma do spełnienia inne zadania. Dla przykładu: w Policji część psów podlega działaniu antyterrorystycznemu. Wyszkolony pies policyjny ma na celu ochronę swojego opiekuna podczas trwania operacji, a także pomoc w jej przeprowadzaniu, np. poprzez atak na wyznaczony cel, powalenie osoby uciekającej, a także odwrócenie uwagi napastnika. Z oczywistych względów nie każda rasa będzie w stanie sprostać temu zadaniu.

²⁴ Wzorzec FCI nr 5, *Cocker spaniel angielski*, 23.11.2012.

²⁵ Wzorzec FCI nr 167, *Cocker spaniel amerykański*, 22.01.1999 / GB.

²⁶ Wzorzec FCI nr 5, *Cocker spaniel angielski*, 23.11.2012.

²⁷ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 179.

Pomoc psów służbowych przydaje się też zwłaszcza Straży Granicznej, która zajmuje się obroną szczególnie wrażliwych punktów na granicy państwa polskiego. Punkty graniczne znajdujące się na wschodniej stronie polski są szczególnie ważne dla obronności państwa, ponadto wschodnia granica Polski jest także granicą Unii Europejskiej. Psy służące w Straży Granicznej pełnią więc funkcje zarówno patrolowo-obronne, jak i tropiące.

Psy służbowe można podzielić na trzy kategorie: obrońców, stróżów i tropicieli²⁸. Każda z ras przypisana jest przynajmniej do jednej z nich, np. owczarek kaukaski jest dobrym stróżem, ale nie nadaje się ani do obrony, ani do tropienia. Z kolei owczarki niemieckie jako rasa przypisywane są do wszystkich kategorii, ale każdy pies będzie ukierunkowany szczególnie na jedną z nich.

PSY STRÓŻUJĄCE

Podstawowym obowiązkiem psa stróżującego jest pilnowanie i ochrona mienia należącego do właściciela. Pies może przebywać przy wejściu do obiektu razem z przewodnikiem, mieć wydzielone miejsce, którego strzeże samodzielnie, bez obecności opiekuna, lub może być trzymany na uwięzi. Niezależnie od tego musi on dobrze znać teren, którego ma pilnować. Zgodnie z programem szkoleniowym pies nie może ujadać na kogo chce, jego szczekanie ma sygnalizować opiekunowi, że ktoś obcy przekroczył granicę obiektu i znajduje się na terenie chronionym. Ponadto pies z natury musi być nieufny wobec obcych, tak aby nikt oprócz przewodnika nie mógł być z nim w przyjacielskich stosunkach. Wówczas psa trudniej jest przekupić, co utrudnia osobom nieupoważnionym niepostrzeżone wejście na obiekt chroniony.

Psy pracujące w głównej mierze samodzielnie trenowane są w przeszukiwaniu terenu w celu odnalezienia intruza. Ich zadaniem jest wykrycie obecności obcego człowieka, powiadomienie przewodnika szczeknięciem, powalenie intruza i pilnowanie, aby nie zbiegł, oraz oczekiwanie na dalsze komendy opiekuna.

Należy pamiętać, że pies nie pracuje w ustabilizowanym i unormowanym środowisku, lecz na zewnątrz, bez względu na zmieniające się warunki pogodowe. Podatny jest zatem na deszcz, mróz, słońce, wysokie i niskie temperatury i inne zjawiska atmosferyczne, dlatego czas pracy i miejsce jego

²⁸ G. Wiorowski, K. Lubryczyński, *Kynologia policyjna*, Szczytno 2011, s. 30.

odpoczynku muszą zostać tak zbalansowane, aby był w stanie wykonywać swoje obowiązki wypoczęty i zdrowy.

Miejsce spoczynku psa powinno znajdować się z daleka od rewiru, którego ma pilnować. Ze swojego kojca nie powinien widzieć osób obcych przychodzących do obiektów, gdyż nie będzie mógł się zrelaksować i odpocząć. Psa należy karmić regularnie o tych samych porach, aby wyrobić w nim nawyk i nie dopuścić do sytuacji, w której będzie wykonywał swoje obowiązki głodny. Jednym z instynktów psa, nad którymi najtrudniej jest zapanować, są instynkty łowieckie i przetrwania. Zgodnie z nimi pies zawsze będzie chciał zjeść to, co zostało na ziemi. Niesie to za sobą spore ryzyko otrucia zwierzęcia. Instynkty te są jednak tak mocno „zakorzenione w genetyce psa”²⁹, że praktycznie niemożliwe jest, aby go ich oduczyć.

Psy mniej agresywne, ale z lepszym węchem i słuchem stosuje się jako stróżów alarmowych. Nie są one psami obronnymi i służą raczej jako środek odstraszający aniżeli rzeczywista ochrona. Ich zadaniem jest informowanie przewodnika o zbliżających się osobach trzecich. Pies nie udaremni ataku intruza, może go tylko spowolnić i pomóc opiekunowi, ale sam w sobie nie stanowi większego zagrożenia dla obcego. Takie psy częściej pozostawia się na otwartym terenie, aby pracowały same, gdyż w przypadku wtargnięcia obcej osoby nie powinny wyrządzić jej większej krzywdy. Nie oznacza to jednak, że pies nie będzie próbował udaremnić wejścia intruza na obiekt – przeciwnie – będzie szczekał na napastnika i starał się utrudnić mu wtargnięcie, ale bez ataku i powalenia go na ziemię.

Psy stróżujące można również trzymać na uwięzi, ale nie może to być po prostu łańcuch przytwierdzony do budy. Aby pies mógł wykonywać swoje obowiązki, należy zapewnić mu komfortowe warunki, które nie będą negatywnie wpływały na jego stan fizyczny i emocjonalny. W czasie trwania pracy pies powinien być uwiązany „na lince stalowej (długości czterech metrów), zakończonej bloczkiem swobodnie przesuwającym się wzdłuż zawieszonyj nad ziemią (na wysokości ok. dwóch metrów) mocno naciągniętej stalowej linki”³⁰. Ważne jest, aby linka była w dobrym stanie technicznym, tak by nie drażnić hałasem psa. Długotrwałe oddziaływanie takiego dźwięku może bowiem spowodować uszkodzenie lub utratę słuchu u zwierzęcia. Ścieżka, na której znajduje się linka, powinna być tak wyznaczona, aby w razie wkroczenia osoby nieupoważnionej pies był w stanie interweniować i powstrzymać

²⁹ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 354.

³⁰ M. Nowicka, A. Boczuła, *Psy obronne*, op. cit., s. 112.

intruza. W przypadku takiego zastosowania psa należy pamiętać, że ruch dostarczony mu w wyznaczonym odcinku nie jest równoznaczny ze spacerem, a więc należy go zapewnić psu po pracy. Celem takiego spaceru nie jest nie tyle dostarczenie kolejnej dawki ruchu, ile wyciszenie psa i wprowadzenie go w stan relaksu i rozluźnienia.

PSY OBRONNO-STRÓŻUJĄCE

Psy we wszystkich wyżej wymienionych przypadkach zazwyczaj pracują na zewnątrz, raczej w miejscach, gdzie jest niewielu ludzi i nie przebywają one stale dookoła zwierzęcia. Inaczej ma się sprawa w przypadku psów obronno-stróżujących, te przeznaczone są przede wszystkim do obrony swojego przewodnika, a dopiero potem do celów stróżujących. Dzięki wyostrzonym zmysłom pies słyszy i czuje więcej niż człowiek, więc jest w stanie szybciej zlokalizować czy wykryć intruza, ale jego reakcje zawsze kontrolowane są przez przewodnika. Psy te zawsze przebywają z opiekunem, a ze względu na trening są o wiele groźniejsze i stanowią większe niebezpieczeństwo dla postronnych osób niż w wyżej wymienionych przypadkach. Podążając za przewodnikiem, częściej spotykają się z ludźmi, maszynami, urządzeniami i zwierzętami, co skutkuje tym, że pracują w nieco innym środowisku niż pozostałe kategorie psów. Ze względu na bliskość z człowiekiem zaznajomione są z jego codziennym otoczeniem, m.in. z zapachem i dźwiękiem miasta, bliskimi odgłosami maszyn, tłumem ludzi itp. Ze względu na te okoliczności psy zwracają większą uwagę na sposób chodzenia i mowę ciała zbliżających się osób, aby ocenić, czy dany człowiek stanowi zagrożenie, czy też nie. Można więc stwierdzić, że psy te dokładnie obserwują otoczenie, aby w każdej chwili bronić swojego opiekuna.

PSY OBRONNE

W porównaniu do innych kategorii psów pracujących psy obronne decydują o podjęciu interwencji po otrzymaniu komendy od właściciela. Ich zadaniem jest obserwacja całego otoczenia i dostrzeżenie niebezpieczeństwa oraz jego neutralizacja. Główną zasadą, którą kieruje się pies podczas obrony, jest stała obserwacja osób w otoczeniu ochranianej osoby oraz bliski kontakt fizyczny, tak aby ciało psa stykało się z osobą chronioną. Taka postawa sprawia, że pies nie musi nieustannie kontrolować swojej trasy za pomocą wzroku i w ten sposób nie traci czujności, gdyż cały czas obserwuje otoczenie i wyszukuje potencjalnych napastników.

PSY TROPIĄCE

Psy tropiące, jak sugeruje sama nazwa, są wykorzystywane do tropienia przestępców lub niebezpiecznych substancji przy wykorzystaniu śladów zapachowych. Ze względu na specyfikę ich pracy, szczególne znaczenie mają tu warunki atmosferyczne, w jakich wykonują swoje zadania.

Na pracę psa wpływają takie czynniki jak wiatr, temperatura, opady atmosferyczne, pory roku, nawierzchnia oraz wilgotność. Jeżeli temperatura powietrza jest wysoka, pies narażony jest na przegrzanie, męczy się i oddycha szybciej, niż powinien. Ponadto wysoka temperatura przyspiesza ulatnianie się woni w pozostawionym śladzie zapachowym. Najbardziej optymalna temperatura, w której pracuje pies, wynosi od pięciu do dziesięciu stopni Celsjusza. Zbyt niska temperatura równie źle oddziałuje na organizm zwierzęcia. Może spowodować „odmrożenie wierzchołka nosa i śluzówki nosowej”³¹.

Kolejnym czynnikiem rzutującym na pracę psa jest woda w różnych stanach skupienia. Przykładowo padający deszcz i śnieg zmywa zapach pozostawiony na ziemi, co utrudnia psu podążanie za śladem zapachowym. Natomiast rosa znajdująca się na roślinach i duża wilgotność sprawiają, że zapach dłużej utrzymuje się na powierzchni. Roślinność i ogólnie rodzaj gruntu i podłoża mają wpływ na utrzymywanie się zapachu. Powierzchnie skaliste, kamienne, żwirowe czy jałowe nie absorbują zapachu tak dobrze jak teren porośnięty roślinnością niedużych rozmiarów, np. trawą, kwiatami, mchem, niewielkimi krzakami itp. Zapach pozostawiony na śniegu utrzymuje się dłużej niż na zwykłym podłożu, ale sam opad śniegu może spowodować zatarcie śladu przez jego zasypanie.

Następnym czynnikiem utrudniającym wykonywanie zadań jest wiatr. Dla psów tropiących jest on szczególnie istotny. Zbyt duża siła wiatru, jego zmienność czy kierunek mogą przeszkodzić psu w wykonywaniu zleconej mu pracy, a nawet ją uniemożliwić. Wiatr ma również wpływ na słyszalność wydawanych psu komend, a przez to na czas, w jakim na nie zareaguje. Ponadto ślad zapachowy utrzymuje się odwrotnie proporcjonalnie do siły wiatru. Oznacza to, że im silniejszy wiatr, tym słabszy ślad zapachowy i krótszy czas jego ulatniania się. Kiedy natomiast wiatr wieje słabo, wcale lub w kierunku źródła zapachu, ułatwia to psu pracę. Najczęstszą metodą

³¹ J. Kuźniewicz, *Psy pracujące...*, op. cit., s. 182.

wykorzystywaną przez psa do tropienia zapachu na znaczną odległość jest podążanie za dolnym wiatrem³².

Na zmianę środowiska wpływa oczywiście cykliczność pór roku i zjawiska charakterystyczne dla każdej z nich: śnieg w zimie, wilgoć wiosną, upały latem, deszcze jesienią. Najoptimalniejsze dla pracy psów są miesiące od kwietnia do czerwca oraz od września do listopada. Psy są wtedy najbardziej efektywne i pracują znacznie skuteczniej poza obiektami, co nie oznacza jednak, że w pozostałych miesiącach nie są wykorzystywane przez swoich przewodników.

Wpływ na pracę psów ma również pora dnia. W dzień narażone są one na wysokie temperatury i przegrzanie, dlatego łatwiej im pracować w późnych godzinach nocnych lub wczesnym porankiem, kiedy temperatura jest niższa, a wilgoć na glebie ułatwia podążanie za tropem. Ponadto większość ludzi o tych godzinach śpi, więc w środowisku występuje znacznie mniej odgłosów rozprasających zarówno psy tropiące, jak i patrolujące i stróżujące.

Przeciętny ślad zapachowy, na którym pracuje pies, powstaje w przeciągu od dwóch do czterech godzin. W obecnych programach szkolenia psów przewiduje się pracę na śladzie mającym nawet 10 godzin. Psy wykorzystuje się do tropienia na odcinkach do sześciu kilometrów. Dystans ten mierzy się od miejsca, w którym pies rozpoczyna tropienie, do momentu odnalezienia poszukiwanego celu. Przeciętny pies w standardowych warunkach tropi cel na odległości od dwóch do czterech kilometrów. Tylko dobrze wyszkolone i tropiące psy w „sprzyjających warunkach są w stanie podążać za śladem zapachowym liczącym sześć kilometrów”³³.

Psu najłatwiej podążać za prostą ścieżką śladu zapachowego, natomiast w praktyce zdarzają się one rzadko. Na każdym załamaniu linii pies musi na nowo odnaleźć kierunek tropu. Zdarza się, że pies gubi ślad i zaczyna krążyć w jego poszukiwaniu. Wtedy zadaniem przewodnika jest naprowadzenie psa na ślad i pomoc w ramach dostępnych możliwości.

CZYNNIKI MAJĄCE WPŁYW NA EFEKTYWNOŚĆ PSÓW SŁUŻBOWYCH. SZKOLENIE

Psy szkolone są do pracy w różnych środowiskach, a na ich efektywność wpływa wiele czynników, przede wszystkim cel i sposób szkolenia. Wspólnym i niezmiennym czynnikiem szkolenia psów jest przewodnik. Szkolenie

³² Ibidem.

³³ Ibidem, s. 232.

psów służbowych nie bez powodu rozpoczyna się w wieku szczenięcym. Od początku pies musi zapoznać się z zapachem, tonem głosu, sposobem poruszania się, mimiką i gestykulacją opiekuna, aby odpowiednio reagować na jego komendy i niewerbalne polecenia. Podczas dorastania zwierzęcia powstaje więź z człowiekiem, która ułatwia komunikację między nimi. Pies uczy się wykonywać polecenia pochodzące tylko od przewodnika, a każda próba podszycia się pod niego powinna być przez psa natychmiastowo zauważona. Nieprawdą jest twierdzenie, że aby oszukać zwierzę, wystarczy ubrać się w odzież przesiąkniętą zapachem właściciela i zastosować te same środki do pielęgnacji co przewodnik. Dobrze wyszkolony pies dostrzeże subtelną zmianę w zapachu i sposobie poruszania się podszywającej się pod przewodnika osoby.

Wszystkie psy wykorzystywane w służbach lub w ochronie muszą posiadać umiejętności, odporność, cechy charakteru i zdolności fizyczne odpowiadające ich zastosowaniu. Podstawowymi cechami są pewność siebie, ciekawość, podatność na szkolenie, niewrażliwość na niespodziewane hałasy (oznacza to że pies nie panikuje i nie ucieka przed nieznanymi głośnymi dźwiękami)³⁴ i posłuszeństwo.

Dobrana para, pies i przewodnik, powinna być zgodna pod względem charakteru i parametrów fizycznych. Nie może dojść do sytuacji, w której opiekun nie jest w stanie zapanować psychicznie i fizycznie nad swoim podopiecznym. Ponadto należy pamiętać, że pies zawsze będzie się starał przejąć rolę dominującego samca w stadzie. Dlatego bardzo istotne jest, aby przewodnik był pewny siebie oraz lubił pracę ze zwierzętami. Przewodnik, który traktuje psa tak, jakby ten był człowiekiem, narusza fundamentalne prawa i zasady natury. Takie zachowania wyrządzają zwierzęciu więcej krzywdy, niż można by zakładać. Zwierzęta żyją zgodnie z naturą, próba ich ucłowieczenia zawsze skutkuje klęską i dalszymi problemami behawioralnymi.

Podczas szkolenia przewodnik zwykle zachęca zwierzę do ćwiczenia, stosując system kar i nagród, zdarza się jednak, że opiekun nie potrafi odpowiednio posługiwać się tym systemem. Zwierzęta uczą się poprzez zapamiętanie wzorca zachowania przewodnika. Dla przykładu: pies zrobił wszystko tak, jak nakazał mu właściciel, i w ramach nagrody został pogłaskany. Zadanie było na tyle małe, że właściciel postanowił nie dawać psu smakołyku, ale zwierzę miało z nim problem i oczekiwało nagrody równo-

³⁴ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 210.

miernej do włożonego trudu. Przez złe zrozumienie sytuacji przewodnik zniechęcił psa do dalszych ćwiczeń i treningu.

Samo posiadanie psa czy znajomość procedur szkolenia nie oznacza, że pies będzie współpracował i wykonywał wszystkie polecenia opiekuna. Zadaniem właściciela jest kierowanie zwierzęciem w taki sposób, aby ono samo chciało z nim współpracować, a nie było do tego zmuszane.

Kolejnym błędem występującym podczas tresury jest lekceważenie niewielkich pomyłek podczas pracy psa. Nawet jeżeli pies wykonał zadanie w dziewięćdziesięciu procentach poprawnie, to w dziesięciu zawiódł i nieskorygowanie tego błędu w odpowiednim czasie może wpłynąć na wyuczenie złego wzorca zachowania w takiej sytuacji³⁵. Każde kolejne odchylenie od ustalonego z góry wzorca skutkuje coraz większymi kłopotami z niepożądanymi postawami i zachowaniami psa w przyszłości.

Psy pracujące są najczęściej pozyskiwane ze znanych hodowli, w których odsetek psów z cechami pożądanymi przez opiekuna jest bardzo wysoki. Oprócz posiadania odpowiednich cech, muszą one przejść szereg testów potwierdzających ich zdadność do pełnienia służby. Błędy popełnione podczas socjalizacji szczenięcia zostaną zauważone podczas szkolenia.

Psy powinny być zaznajomione z podstawowymi zapachami i dźwiękami towarzyszącymi życiu codziennemu. Nie mogą bać się pojazdów, ludzi, innych psów i zwierząt, przedmiotów codziennego użytku, wysokich i niskich dźwięków itp. Zdarza się, że pies nie ma problemu z wystrzałem z pistoletu, ale już głośny odgłos wywoływany w pomieszczeniu może wzbudzić w nim strach i spowodować ucieczkę³⁶. Psy powinny potrafić adaptować się zarówno do zmieniającego się środowiska, jak i do tego im nieznanego.

Kolejną pożądaną reakcją ze strony psa jest chęć obrony właściciela. Wszystkie psy szkolone w celach obronnych i patrolowo-tropiących muszą posiadać instynkt i popęd do obrony opiekuna. Wiąże się to z posiadaniem przez psa większego poziomu agresji niż u przeciętnego czworonoga.

Jeśli więź między psem a właścicielem jest oparta na strachu i dominacji, może wpływać negatywnie na wyniki pracy zwierzęcia. Przykładowo podczas poszukiwania narkotyków pies nie wyczuje ich zapachu, ale będzie się bał kary ze strony właściciela, więc wskaże którąś z toreb tylko po to, żeby nie zostać skarconym.

³⁵ Ibidem, s. 212.

³⁶ J. Kuźniewicz, *Psy pracujące...*, op. cit., s. 17.

INNE WYKORZYSTANIE PSÓW

Psy wykorzystywane są przez człowieka do wielu celów i zadań, najczęściej do ochrony i obrony ludzi i dobytku, tropienia i poszukiwania wyznaczonych zapachów czy stróżowania i wszczynania alarmu w przypadku przekroczenia granicy przez osoby nieupoważnione. Ze względu na naturalny psi instynkt ochronny słabych jednostek i przywiązanie do opiekuna psy wyznacza się również do roli przewodników osób niewidomych. Ich głównym zadaniem jest prowadzenie opiekuna do wcześniej ustalonego miejsca oraz niedopuszczenie do sytuacji niebezpiecznej m.in. do wejścia przez niego pod auto, uderzenia w słup czy inny element architektoniczny itd. Dzięki odpowiednim tresurom psy doskonale radzą sobie z tymi wyzwaniami.

Innym rodzajem pracy, jaki wykonują psy, jest asystowanie ludziom i dogoterapia. Zadaniem takich psów jest m.in. opieka nad ludźmi w podeszłym wieku i nad osobami chorymi. Obecność psów wpływa znacząco również na poprawę samopoczucia innych pacjentów, w tym pacjentów z depresją, ponadto „dzieci chore na autyzm otwierają się szybciej na kontakt ze światem zewnętrznym za pośrednictwem psa”³⁷.

W razie trudnych warunków atmosferycznych i ograniczonego dostępu do lokalizacji psy wykorzystuje się jako środek transportowy. Za ich pośrednictwem można dostarczyć pakunki o niezbyt dużej masie. W Stanach Zjednoczonych psy, najczęściej husky, wykorzystuje się w „zaprzęgach do transportu ładunków niewielkiej masy”³⁸. Psy te umieszcza się w specjalnej uprzęży, tak aby masa ładunkowa rozkładała się na wszystkie psy biegnące. Zaprzęg liczący dwadzieścia psów może pociągnąć nawet pięćset kilogramów po śniegu i lodzie z wykorzystaniem specjalnych uprzęży i sań. Standardowy zaprzęg liczy od sześciu do dziesięciu psów.

Psy wykorzystywane są również w bazach wojskowych, gdzie mogą pełnić trzy funkcje. Jedną z nich może być służba wartownicza, podczas której celem psa jest informowanie przewodnika o zbliżającej się do bazy osobie. Pies musi reagować na każdego przechodnia, dlatego psy leniwe, ospałe i strachliwe nie mogą wykonywać tych zadań. W sprzyjających warunkach pies może pracować maksymalnie do dziesięciu godzin, z uwzględnieniem przerw co około dwóch godzin. W wielu przypadkach psy te szkolone są

³⁷ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Metody szkolenia...*, op. cit., s. 108.

³⁸ Wzorzec FCI nr 270, *Siberian husky*, 24. 01. 2000/.

również do obrony swego opiekuna w razie ataku³⁹, jednak psy wartownicze nie są tak dobrymi obrońcami jak psy obronne.

Kolejną funkcją jest praca stróża. Pies ma wyznaczony kawałek terytorium, którego ma bronić, i w razie wtargnięcia intruza ma o tym powiadomić opiekuna oraz spróbować obezwładnić napastnika lub nie dopuścić do dalszej penetracji przez niego obszaru chronionego. O sposobie wykorzystania psów do pracy stróża była już mowa wcześniej.

Trzecią funkcją jest rola psa tropiącego. Nawet w miejscach takich jak jednostki wojskowe może dojść do próby przemycenia ładunków wybuchowych. Zadaniem psa tropiącego jest przeszukiwanie wskazanych pojazdów, paczek czy pomieszczeń i informowanie opiekuna w przypadku wykrycia poszukiwanego materiału o jego lokalizacji⁴⁰.

Kolejnym obiektem, w którym służą psy, jest więzienie. Pomagają w zabezpieczeniu zdrowia i życia strażnika oraz w patrolowaniu budynku i pogoni za zbiegłymi więźniami.

Psy wykorzystywane są na wielu płaszczyznach działań służących bezpieczeństwu, ich wyczułone zmysły w znaczący sposób ułatwiają pracę służbom mundurowym, ale także zwykłym ludziom. Współpraca psa z człowiekiem jest pewnego rodzaju podwójnym zabezpieczeniem, gdyż pies strzeże swojego przewodnika i alarmuje go, kiedy wykryje niebezpieczeństwo, jest też w stanie dostrzec wiele zagrożeń szybciej niż człowiek. Ponadto praca ze zwierzętami wpływa pozytywnie na zdrowie ich opiekunów, a także zmniejsza poziom stresu, który towarzyszy codziennym obowiązkom.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione rozważania potwierdzają tezę, że pies jest stworzeniem, które może znacznie pomóc człowiekowi w pracy, zwłaszcza w służbach i formacjach, które stoją na straży bezpieczeństwa obywateli, takich jak policja, straż graniczna czy prywatne firmy ochrony. Znając wszystkie wzorce ras, człowiek dopasował je do pracy w konkretnych miejscach i środowiskach. Najczęściej w służbach pies odgrywa rolę stróża, obrońcy, tropiciela, wartownika i przewodnika. Dzięki rozwiniętym zmysłom zwierzęcia praca człowieka jest łatwiejsza i skuteczniejsza.

Aby było to jednak możliwe, konieczne jest przeprowadzenie odpowiedniej tresury i szkolenia psów. Należy też pamiętać, że nie wszystkie rasy nadają

³⁹ J. Kuźniewicz, G. Kuźniewicz, *Psy w służbie...*, op. cit., s. 118.

⁴⁰ G. Wiorowski, K. Lubryczyński, *Kynologia...*, op. cit., s. 44.

się do wykonywania zadań w ramach specjalistycznych służb oraz że każda rasa jest predestynowana do innych zadań. Pies jest ponadto jak broń w rękach przewodnika. Dobrze wykorzystany przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa, źle poprowadzony przyniesie więcej szkód niż pożytku. To człowiek odpowiada za zwierzę i to jego działania i decyzje wpływają na poziom bezpieczeństwa. Pies jest jedynie swego rodzaju narzędziem w dyspozycji człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Błaszczyk H., *Wykorzystywanie psów w zabezpieczeniu obszarów i obiektów*, praca licencjacka napisana pod kierunkiem dra inż. Pawła Pajorskiego na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
- Kuźniewicz J., *Psy pracujące w służbach mundurowych*, Nowa Ruda 2016.
- Kuźniewicz J., Kuźniewicz G., *Metody szkolenia i sposób użytkowania psów*, Wrocław 2005.
- Kuźniewicz J., Kuźniewicz G., *Psy w służbie człowieka*, Wrocław 2003.
- Nowicka M., Boczuła A., *Psy obronne*, Warszawa 1998.
- Wiorowski G., Lubryczyński K., *Kynologia policyjna*, Szczytno 2011.
- Wzorzec FCI nr 5, *Cocker spaniel angielski*, 23.11.2012.
- Wzorzec FCI nr 44, *Owczarek francuski beauceron*, 09.11.2006.
- Wzorzec FCI nr 143, *Doberman*, 14.02.1994 / GB.
- Wzorzec FCI nr 147, *Rottweiler*, 17.09.2018 / PL.
- Wzorzec FCI nr 166, *Owczarek niemiecki*, 23.12.2010/EN.
- Wzorzec FCI nr 167, *Cocker spaniel amerykański*, 22.01.1999 / GB.
- Wzorzec FCI nr 270, *Siberian husky*, 24. 01. 2000/.
- Wzorzec FCI nr 328, *Owczarek kaukaski*, 02.03.2011/EN.

CITE THIS ARTICLE AS:

H. Błaszczyk, *Wykorzystywanie psów służbowych w formacjach mundurowych*, „Security, Economy & Law” 4/2019 (XXV), s. 5–25, DOI: 10.24356/SEL/25/1.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CC BY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2019 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow